

13. Юнг К. Г. Архетип и символ / К. Г. Юнг. – Москва : Ренесанс, 1991. – 137 с.
14. Maslow, A. H. (1966). The Psychology of Science. – New York: Harper and Row.
15. Rogers, C. R. (1961). On becoming a person. – Boston: Houghton Mifflin.
16. Freud, S. (1964). An outline of psycho-analysis. In Standard Edition. – London: Hogarth Press.

Н.Є. Герасімова,

кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології

ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва

(Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна)

ПОКАЗНИКИ ОСОБИСТІСНОЇ КОНФЛІКТНОСТІ

Особистісний конфлікт – це протистояння двох начал у душі людини. Він сприймається й емоційно переживається особистістю як значуща для неї психологічна проблема, вимагає свого вирішення і викликає внутрішню роботу, що спрямована на її подолання. У психології виділяють показники особистісної конфліктності.

У когнітивній сфері показниками особистісної конфліктності є суперечність «образа Я», зниження самооцінки, усвідомлення свого стану як психологічного глухого кута, затримка прийняття рішення, суб'єктивне визнання наявності проблеми ціннісного вибору, сумніви в реальності мотивів і принципів, якими суб'єкт раніше керувався.

У емоційній сфері показниками особистісної конфліктності психоемоційна напруга, значні негативні переживання, у поведінковій сфері – зниження якості й інтенсивності діяльності, задоволеності діяльністю, а також негативний емоційний фон спілкування.

Інтегрованими показниками особистісної конфліктності є порушення нормального механізму адаптації, посилення психологічного стресу.

Як зазначав В. Мерлін [8, с. 112] «тривала й стійка дезінтеграція пристосувальної діяльності – характеристика психологічного конфлікту».

У більшості теоретичних концепцій представлений один або кілька різновидів особистісної конфліктності. У психоаналізі центральне місце займає конфліктність між потребами особистості, а також між потребами і соціальними нормами. В інтеракціонізмі аналізу піддається рольова конфліктність. Однак у реальному житті відбувається безліч інших проявів особистісної конфліктності. Для того щоб представити їх єдину типологію, необхідна підстава, у відповідності до якої можна об'єднати це розмаїття внутрішньої конфліктності в систему. Такою основою є ціннісно-мотиваційна сфера особистості. Із цією найважливішою сферою психіки людини пов'язана його внутрішня конфліктність, оскільки саме вона відображає різноманітні зв'язки і відносини особистості з навколишнім світом [4, с. 5].

Виходячи з цього виділяють такі основні структури внутрішнього світу

особистості, що вступають у конфлікт (А. Шипілов) [1, с. 113]:

1) *мотиви*, що відображають прагнення особистості різного рівня (потреби, інтереси, бажання, уподобання й т.п.). Вони можуть бути виражені поняттям «хочу» («Я хочу»);

2) *цінності*, що втілюють у собі суспільні норми і виступають завдяки цьому як еталони належного. Ми маємо на увазі особистісні цінності, тобто прийняті особистістю, а також ті, які не приймаються нею, але в силу їх суспільної або іншої значущості особистість змушена наслідувати їх. Тому вони позначаються як «треба» («Я повинен»);

3) *самооцінка*, що обумовлена як самоцінність себе для себе, оцінювання особистістю своїх можливостей, якостей і свого місця між інших. Будучи вираженням рівня домагання особистості, самооцінка виступає своєрідним збудником її активності, поведінки. Виражається як «можу» або «не можу» («Я є»).

Залежно від того, які сторони внутрішнього світу особистості вступають у внутрішню конфліктність, виділяють шість основних різновидів особистісної конфліктності:

1. *Мотиваційна конфліктність*. Виділяють конфліктність між несвідомими прагненнями (З. Фрейд) [16, с. 145], між прагненнями до володіння й до безпеки (К. Хорні) [11, с. 186], між двома позитивними тенденціями (К. Левін) [7, с. 88], або як зіткнення різних мотивів.

2. *Моральна конфліктність*. В етичних ученнях її називають нормативною конфліктністю (В. Бакштановский, И. Арницане, Д. Федорина) [1, с. 119]. Розглядається як конфліктність між бажанням і обов'язком, між моральними принципами й особистими прихильностями (В. Мясіщев) [1, с. 94]. А. Співаковська виділяє конфліктність між прагненням діяти відповідно до бажання й вимогами дорослих або суспільства. Іноді розглядається як конфліктність між обов'язком і сумнівом у необхідності наслідувати його (Ф. Василюк, В. Франкл) [3, с. 63].

3. *Конфліктність нереалізованого бажання або комплексу неповноцінності*. Ця конфліктність між бажаннями і дійсністю, що блокує їх задоволення [15, с. 128]. Іноді її трактують як конфліктність між «хочу бути таким, як вони» (референтна група) і неможливістю це реалізувати (А. Захаров) [1, с. 87]. Конфліктність може виникати не тільки коли дійсність блокує реалізацію бажання, але й у результаті фізичної неможливості людини його здійснити. Це конфліктність, що виникає через незадоволення своєю зовнішністю, фізичними даними і здібностями. До даного різновиду відносяться й особистісна конфліктність, в основі якої лежать сексуальні патології (С. Кратохвіл, А. Свядош, К. Харитонов) [1, с. 89].

4. *Рольова конфліктність* виражається в переживаннях, що пов'язані з неможливістю одночасно реалізувати кілька ролей (міжрольова особистісна конфліктність), а також у зв'язку з різним розумінням вимог, що запропоновані самою особистістю до виконання однієї ролі (внутрішньорольова конфліктність). До цього виду відноситься особистісна конфліктність між двома цінностями, стратегіями або сенсами життя.

5. *Адаптаційна конфліктність* розглядається як у широкому розумінні, тобто така, що виникає на основі порушення рівноваги між суб'єктом і навколишнім середовищем, так і у вузькому розумінні – при порушенні процесу соціальної або професійної адаптації. Ця конфліктність між вимогами дійсності й можливостями людини – професійними, фізичними, психологічними. Невідповідність можливостей особистості вимогам середовища або діяльності може розглядатися як тимчасова неготовність, так і нездатність виконати запропоновані вимоги.

6. *Конфліктність неадекватної самооцінки*. Адекватність самооцінки особистості залежить від її критичності, вимогливості до себе, відношення до успіхів і невдач. Розбіжність між домаганнями й оцінкою своїх можливостей веде до того, що в людини виникають підвищена тривожність, емоційні зриви й ін. (А. Петровський, М. Ярошевський) [1 с. 95]. Серед конфліктності неадекватної самооцінки виділяють конфліктність між завищеною самооцінкою й прагненням реально оцінювати свої можливості (Т. Юферова) [1, с. 102], між заниженою самооцінкою й усвідомленням об'єктивних досягнень людини, а також між прагненням підвищити домагання, щоб одержати максимальний успіх і знизити домагання, щоб уникнути невдачі (Д. Хекхаузен) [10, с. 84].

К. Левін запропонував класифікацію особистісної конфліктності за типами [7, с. 94]:

1 тип – еквівалентний (наближення – наближення). Конфліктність виникає тоді, коли суб'єкт повинен виконати дві або більше важливих для нього справи. Звичайна модель вирішення конфліктності – компроміс, часткове заміщення.

2 тип – вітальний (уникнення – уникнення). Суб'єкт змушений приймати рішення, рівною мірою для нього непривабливі, наприклад, забрати документи з цього університету, почати пошук нової групи або продовжувати навчання.

3 тип – амбівалентний (наближення – віддалення). Конфліктність виникає тоді, коли ті самі дії, результат одночасно притягують і відштовхують, наприклад, визнання високого професіоналізму людини й негативне відношення до її особистісних якостей. Вирішення подібної особистісної конфліктності можливо тільки на основі компромісу.

4 тип – фрустраційний (наближення – уникнення). Конфліктність виникає тоді, коли бажаний результат і дії, що спрямовані на її досягнення, не схвалюються суспільством, її нормами й правилами. Особистісна конфліктність цього типу може вирішуватися різними засобами – агресією, заміщенням, переорієнтацією, компромісом, уникнення рішення.

Список використаних джерел

1. Анцупов А. Я. Конфликтология : теория, история, библиография / А. Я. Анцупов, А. И. Шипилов. – Москва : Дом Советов, 1996. – 143 с.
2. Ассаджолли Р. Психосинтез : теория и практика / Р. Ассаджолли. – Москва : RELF-book, 1994. – 197 с.

3. Василюк Ф. В. Психология переживания / Ф. В. Василюк. – Москва : Изд-во МГУ, 1984. – 78 с.
4. Герасімова Н. Є. Сучасні погляди на проблему дослідження внутрішньоособистісного конфлікту / Н. Є. Герасімова // Психологія : Зб. наук. пр. – Київ, 2001. – Вип. 13. – С. 63–68.
5. Герасімова І. В. Психологічний аналіз факторів, що негативно впливають на формування особистості студента ВНЗ / Н. Є. Герасімова // Психологія : Зб. наук. пр. – Київ, 2002. – Вип. 15. – С. 329–336.
6. Зейгарник Б. В. Теория личности К. Левина / Б. В. Зейгарник. – Москва : изд-во МГУ, 1977. – 138 с.
7. Лурия А. Р. Язык и сознание / А. Р. Лурия. – Ростов на Дону, 1998. – 192 с.
8. Мерлин В. С. Проблемы экспериментальной психологии личности / В. С. Мерлин // Уч. зап. Пермск. пед. Ун-т. – Т. 77. – Пермь, 1970. – С. 103–164.
9. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл. – Москва : Прогресс, 1990. – 163 с.
10. Холл К. С. Теории личности / К. С. Холл, Г. Линдсей. – Москва : КСП +, 1997. – 409 с.
11. Хорни К. Ваши внутренние конфликты / К. Хорни. – Санкт-Петербург : Лань, 1997. – 212 с.
12. Шейнов В. П. Конфликты в нашей жизни и их разрешение / В. П. Шейнов. – Минск : Амалфея, 1997. – 277 с.
13. Юнг К. Г. Архетип и символ / К. Г. Юнг. – Москва : Ренесанс, 1991. – 137 с.
14. Maslow, A. H. (1966). *The Psychology of Science*. – New York: Harper and Row.
15. Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person*. – Boston: Houghton Mifflin.
16. Freud, S. (1964). *An outline of psycho-analysis*. In *Standard Edition*. – London: Hogarth Press.

Т.В. Гордієнко,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Україна)

Н.В. Білоусова,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Україна)

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Національна система освіти стоїть перед необхідністю не лише розроблення і втілення нової моделі педагогічного процесу, а й принципової зміни соціальної функції освіти. Кінцевою метою навчання повинна стати підготовка високоосвіченої, професійно спрямованої особистості, яка спроможна знайти своє місце у складних умовах життєвих реалій.